ANNE RAMBERG

I det godas tjänst

DET KOMMER ALARMERANDE TECKEN på brott mot folkrätten och mot demokratiska principer. De kommer inte bara från diktaturer och de forna sovjetstaterna. Även i stater med starka demokratiska traditioner finns illavarslande tecken. I Frankrike och på andra ställen i Europa förekommer en utbredd förföljelse av romer. Detta sker helt öppet och få synes reagera. Om Frankrikes tidigare president uttryckt sig på samma sätt om judar som han gjort om romer hade det med rätta väckt mycket stor anstöt och fått vittgående konsekvenser. Sarkozy kom undan när EU inte stod upp för romerna.

ETT OMRÅDE DÄR STORMAKTERNA synes vara överens om att krigets lagar inte ska gälla är terroristbekämpning. President Obamas maktutövning när det gäller terrorbekämpning är uppseendeväckande. Presidenten har sedan han kom till makten beordrat dödandet av ett antal såväl amerikanska som andra medborgare. Han har gjort det, inte bara indirekt, utan han uppges i enskilda fall ha beslutat om åtgärden. Det är ofattbart ur alla tänkbara aspekter. Obama är en högt utbildad och intellektuell jurist. Han gick till val på att återföra USA till den rättsstat som kännetecknas av dess konstitution. Obama kritiserade med rätta, kraftigt sin företrädares sätt att sköta det så kallade kriget mot terrorismen. Han lovade att stänga Guantánamo, en inrättning som alltjämt inhyser ett antal personer som inte ställts inför rätta och som det förefaller inte heller kommer att ställas inför rätta.

I rättvisans namn ska dock påpekas att Obama förbjudit tortyr som förhörsmetod och såvitt bekant upphört med kidnappningar och efterföljande CIA-transporter till hemliga fängelser, så kallade ”black sites”. I dag synes kampen ha effektiviserats. I stället för att kidnappa och tillfångata misstänkta terrorister, tortera dem och sedan för dyra kostnader och politiska problem på hemmaplan internera dem på Guantánamo, dödas de helt enkelt i stället utanför USA och med hjälp av förarlösa flygplan. Hur är detta möjligt?

Under Obamas tid som president har de så kallade drönarattackerna ökat kraftigt. Enligt uppgifter i Dagens Nyheter har bara under sista veckan i maj i år rapporterats om fyra dödliga så kallade drönarattacker i norra Pakistan. De ska ha dödat 28 människor, flera av dem civila. Bara i Pakistan har sedan 2009 över 250 attacker genomförts, enligt Longwarjournal.org, som uppges vara en trovärdig källa. De har resulterat i 1879 dödsoffer, varav 87 civila och övriga klassade som al-Qaida eller talibaner. Under samma tid har 38 attacker utförts i Jemen, med totalt 298 dödsoffer, varav 242 påstådda al-Qaida-medlemmar och 56 civila.

USAs president har satt sig i förarsätet och deltar operativt i varje enskilt mål som de förarlösa flygplanen ska attackera. Sådana äger numera regelbundet rum i bland annat Somalia, Jemen och Pakistan. Därtill beslutar presidenten enligt medieuppgifter i bland annat New York Times även om vilka som ska föras upp på den så kallade dödslistan. Dessa ”targeted killings” av misstänkta terrorister äger, än så länge, rum utanför USA. Utöver en amerikansk medborgare har flera andra personer mördats på detta sätt utan att man ens vet namnet på offren. Från administrationens sida anförs att den stora fördelen är att få civila offras.

DE HAR HÄVDATS ATT JUST DETTA direkta engagemang är ett uttryck för ansvar och högtstående moral från presidentens sida. Jag har svårt att förstå detta synsätt. Inte tycker vi att afrikanska krigsförbrytare är mer hedervärda för att de har blod på händerna? Jag förstår att den amerikanske presidentens beslutssituation ibland är mycket svår. Jag inser att det beträffande folkrättsförbrytare som inte i realiteten kan bringas in för rätta, uppkommer ett dilemma, när möjligheten till praktisk rättvisa ställs emot principer om ”due process” och mänskliga rättigheter. Men jag inser också att, på

samma sätt som vi alltid måste upprätthålla förbudet mot tortyr, den materiella rättvisan ibland måste få ge vika för rättssamhällets krav på de former i vilka rättvisa skipas. Maktövningen måste, enligt min mening alltid utövas så att rättsstatens och folkrättens krav vidmakthålls.

Västvärldens likgiltiga acceptans av ”double standards” är svår att förstå. Vad är det som gör att vi inte med kraft tar avstånd från folkrättsbrott, förföljelse av folkgrupper eller andra allvarliga missförhållanden när de genomförs av USA eller dess allierade. Vi är däremot föredömligt snabba på att kritisera Kina, Nordkorea eller Kuba. Dessa dubbla budskap undergräver tilltron till västvärlden och vår idé om den demokratiska rättsstaten. Det brister i intellektuell hederlighet när vi förhåller oss olika till företeelser av samma karaktär, beroende på vem som begår handlingen. Hyckleriet synes inte ha några gränser.

NÄR HAMAS KOM TILL MAKTEN i Gaza efter fria och demokratiska val ogillades resultatet av Israel som omedelbart kidnappade närmare tjugo nyvalda parlamentsledamöter och utan laglig grund förde dem till fängelse i Israel. Trots detta häpnadsväckande agerande förhöll sig världssamfundet närmast indifferent till detta övergrepp. Det var trots allt för den goda sakens skull. Hamas är terrorister. Tänk om Palestinas president i kampen mot israeliska bosättare hade kommit på tanken att med förarlösa plan mörda misstänkta anhängare på israelisk mark. Eller att Irans president skulle komma på tanken att med förarlösa plan mörda CIA-anhängare på amerikansk mark. Det skulle sannolikt leda till krig.

FÖR EN KORT TID SEDAN var jag i New York och besökte FN samt den svenska FN-representationen. Det var en påminnelse om att FN tillkom som ett resultat av två världskrig med uppgift att upprätthålla fred och säkerhet, samt att stödja mänskliga rättigheter. För att FN ska kunna ha framgång i sitt uppdrag förutsätts att dess medlemmar respekterar FN-stadgan och FN:s universella deklaration om mänskliga rättigheter, liksom internationell rätt. Om inte ens världens största nation föregår med gott exempel, hur kan vi då kräva att andra ska göra det? Sverige kandiderar till en plats i FN:s råd för mänskliga rättigheter 2013–2015. Det vore bra om vi hade framgång för det finns mycket att göra. För om inte ens USA är berett att underkasta sig den internationella brottmålsdomstolen i Haags jurisdiktion, varför ska då andra göra det? Låt oss hoppas, för att travestera statsminister Palme, att inte FN i framtiden kommer att betraktas som den amerikanske eller iranske presidentens lekstuga.

”Västvärldens likgiltiga acceptans av ’double standards’ är svår att förstå. Vad är det som gör att vi inte med kraft **tar avstånd från folkrättsbrott**, förföljelse av folkgrupper eller andra allvarliga missförhållanden när de genomförs av USA eller dess allierade?”

Anne Ramberg
anne.ramberg@advokatsamfundet.se